

KÉT XVIII. SZÁZADI DIÉTAI PASQUILLUS CSURGÓI VÁLTOZATAI

A XVIII. században tudvalevőleg nagyon divatosak voltak a diétai versek, gúnyköltemények, országgyűlési pasquillusok, «méltatlankodások» (*indignationes*) és vádoló iratok (*crimina*) verses és prózai, gúnyos és keserű alakban. Általában jellemzi őket a gyarló verselés, hazafias hév, pártpolitikai él. Érdemük és érdekességük, hogy a kor hangulatát, felfogását tartózkodás nélkül festegetik, valóságos tükrei a kor egész érzésvilágának.

Harsányi István *Két költemény az 1764-iki diétáról* címmel közölt két ilyen versezetet. (IK. 1914. 451—459. l.) Valószínűnek tartom, hogy az elsőnek; az *Álom* címűnek szerzője előtt Gyöngyösi István *Palinódiája* lebegett, s azt is, hogy a literátus szerző papi ember lehetett (mint erről a jegyzetben Harsányi István is tesz említést), mert ismerte a jeremiádokat, lamentációkat.

Harsányi ez alkalmi verset a sárospataki főiskolai könyvtár kéziratárában őrzött 7-leveles kéziratból másolta le és közölte. Ugyanez a 27 strófából álló költemény megvan a csurgói gimnázium könyvtárának *Pasquili, indignationes, crimina* c. kéziratosa kötetében is,¹ melyben valaki az 1764. évi pozsonyi országgyűlés «alkalmatosságára iratott» magyar és latin gúnyverseket, pasquillusokat, epitaphiumokat, epigrammákat s más verseket, valamint latin- és magyarnyelvű prózai darabokat másolt össze.

A pataki és csurgói szöveg sok eltérést nem mutat: versszakról-szakra vannak kisebb, kifejezésbeli különbségek, de ezek is jelentéktelenek. Viszont a csurgói szöveg helyesírása más, mint a patakié: leírójuk más volt, de közös szöveg az őstük.

Sokkal inkább elüt azonban a Harsányi István által ugyanezen a helyen közölt másik diétai költemény ettől a csurgói szövegtől, mely ugyancsak megtalálható az előbb említett könyvtári kötetben. E versezet címe pataki kéziratlapokon: *Ujság ugyan Pozsonyban, a Diétáról, 1764.* A csurgói kötetben ennek megfelelő darab a könyv első részében, a 65—75. l-on olvasható ily címmel: *a Dieta folytatása.* A ciklus közös címe, melybe a vers is tartozik: *1764. esztendőb. pasquillusok.* (Nyomdafestéket el nem tűrő, dűrva hangú «querela-, epitaphium-, crimen-, indignatio»-féle is akad köztük latin és magyar kézírásban.)

A p. szöveg első 12 versszaka a cs.-ban teljesen hiányzik, viszont második felében s a végén sokkal bővebb a cs. kézirat, mert míg a p. az első 12 vsz-al együtt csak 52 szakra terjed, a cs. azok nélkül 72; de még folytatódik is más alcím alatt tovább. Ha a folytatást külön versnek tekintvén nem vesszük is figyelembe, a cs. szöveg több mint 30 vsz-kal bővebb a már közölt p.-nál.

Az alábbiakban csak a két szöveg közötti feltűnőbb eltérésekre mutatunk rá s a p.-ból hiányzó részt (a befejező szakaszokat) közöljük.

A 35. vsz.-ig számottevő különbség nincs a két kéziratosa szöveg között

¹ Több darabját ismertettem a *XVII. sz. kisebb verselőinek munkássága* c. könyvben. Csurgó 1933.

A p. szöveg 35. vsz.-a után ez áll a cs.-ban:

Mindeddig szeretted szeresd hát továbbra
 Hazádat gyakrabban szolly ály hát két lábra
 Mert ha halgatásod viszed még sokára
 Repült nagy érdemed fordul majd csorbára.

A p. szöveg 39.—42. versszakai a cs.-ban másként, azaz így hangzanak:

Szathmár szállott egyszer az is talpra esett
 Vass Fehér vmgye mozdéthat keveset
 Szepes Máramaros akar egyeneset
 Huc et illuc Sáros Zemplény eleget tett,

Turótz Zolyom Verőtz két felé sántikál
 Mosony Arad Csongrád a hazától elváll
 Báts, Bars Soprony Tolna soha talpán nem áll.
 Esztergom Ung és Győr jó reménnyel táplál.

Tolna vmgyének fel küldött követje
 Noha Diaetának már tizen négy hete
 De a' latban soha tsak egyszer sem vete
 Senkit nem háborgat, tsendes az ülete.

Veszprém, Árva, Somogy tsendessen fülelnek
 Disputatióktól soha nem hevülnek
 Szirmium Posega szóba sem kerülnek
 Mert foglalt székekben szunyadozva ülnek.

A 43. vsz. a cs.-ban egészen hiányzik; a p. pedig az 52. vsz.-al végződik, míg a cs. így folytatódik:

Nagy Luby, tenéked tsendes jámborságod
 De jámborságoddal jár nagy okosságod.
 Hazád leg kedvesebb leg fölsőbb jószágod
 Ellene szállóknak szavát ketté vágod.

De jaj tusakodok szivem fájdalmával
 Nem dítsekedhetek királi Táblával.
 Nem ujjét közüllök tsak egy kis szavával
 Mind egy természetű a vizek halával.

Azt mondja Ordodi hogy ő Haza fia
 De ha szollani kell tsak az órát szijja
 Nints nemességének úgymond semmi hijja
 De szabadság pártját még sem igen víjja.

Batta a Diaetát tsendessen halgatta
 Más szavához szavát tsak egyszer sem adta,
 Noha ha más szállott vállát rázogatta,
 Nem tsuda mert nem tud semmit az ebadta.

Kvassay könyörög nem száll a Hazaért
 Senki nem szöllja meg rendetlen szaváért.
 De nem is ditséri az haza javáért
 Mert ő soha nem szoll magáért, vagy másért.

Hát Dobay téged ki ültetett oda
 Rá tartod magadat, tudják kend kitsoda
 Okos ép közt olly vagy mint fű közt laboda
 Ezzel tiszted, de nem eszed szaporoda.

Lehet Mercuriust minden fából tenni
 Ha Dobay tudott assessorá lenni
 Könnyű a csillagot helyéből le venni.
 Ha Neked lehetett illy tisztségre menni.

Skerletz notarius tsendes úr magábann
 Vagy talán néma is rebegő szavában
 Mert tsak bele fekszik némán a táblába
 Nem ébred fel soha a' Haza dolgába.

.....¹ sógor pedig tsak a fejét rázza
 Királi táblának a ki merő láza
 Okosságának rajta nints legkissebb máza
 Ökör titulussal őt minden ruházza.

Nedetzky Andrásnak bé fagyott a szája
 Tán el bizta magát, hogy ország scribája
 Bíz ő kegyelmének rosszul fog pennája
 Mivel az actákat hamissan notállya.

Ezután ugyanúgy korholja és gúnyolja a versszerző őt szakon keresztül Dusánt, Jeszenákot, majd ekképen folytatja:

Szala Vármegyének fia s tanítványa
 Jakasits a fejed értz aszaló (?) bányája.
 Argumentomidat bár akárki hányja
 De ellent nem álhat senki tudományja.

Böltességgel tellyes szollásod beszéded
 Az hazádat félted mint saját szemfényed
 Ha annak használhat a' fő keresményed
 Tellyék azt kívánom elképzelt eszményed.

Ráday Gedeon fontos böltességéd
 Óránkint neveli hired ditsősséged
 Nem ember, ki nem tud m.' betsülni téged
 Pukányon ha van még tsak egy ellenséged.

Minden szollásodnak böltesség vezére
 Vigyázz a dolognak nem tsak kezdetére
 De két végére is kellő közepére
 Szóllasz te Hazádnak kedvére s üdvére.

Ezekután felhagy a versíró a személyeskedéssel; nem dorgál, gúnyol és dicsér egyeseket, hanem általánosságban szól s érdekes befejezésben így mondja el személyes nézeteit:

Illik az Emberhez az álhat(at)osság,
 A' kiben lakozik valami okosság
 Oly vigyázó légyen tehát a gondosság
 Hogy értelmeteket ne rontsa pártosság.

Az insurrectiót ne regulázzátok
 Ezen kérdést még tsak elő se hozzátok
 Mert ezt ha vaktában reá vállaljátok (?)
 Az Echo kiáltá repül rátok átok.

Itt fekszik a Farkas fű alatt a Kígyó
 Olly a mint iszappal fellyül boltozott Tó
 Melly kevéssé meg bír s mentében igen jó
 De mikor nem vélnéd követ (a) jaj és óh.

¹ Olvashatatlan név.

A Parasztok száma nyő de fogy a Nemesség
Nem léssen Hazánkban bizony jó tsendesség
Mert ha kirukkolnak jövőn az ellenség
Követ a házunknál káros képtelenség.

A paraszt azt tudjuk nem hív az Urához
Látván, hogy az Ura hartzol s nyúl kargyához
S reménye is lévén ottan halálához
Praedaló kézzel nyúl minden jószágához.

Vagy meg hal avagy él felteszi magában
Ha meg hal nem félhet semmit munkájában
Ha meg él országot veszti a' nyakában
Sok károkot teszen s szökik k...annyában.

Csak így is ha néha elhagyuk házunkat
Másutt tartoztatjuk kevésse magunkat
Megtérvén találjuk számtalan kárunkat.
Mert a mi jobbágyunk érte (?) jószágunkat.

Mikor közel vagyunk sem füg mi szavunktól
Hát ha távul hadgyuk még őket magunktól
Vajjon mit várhatunk akor jobbágyunktól
Hanem hogy m.' pusztít minden jószágunktól.

Az insurrectio elül viz hátul tűz
Kint ellenség kerget űz vagy porázra fűz
Othon paraszt pusztít egy kár más kárra tűz
Az insurrectio hát veszedelmes bűz.

Kik mint juhok megyünk farkasok torkára
Dühös ellensegnek mészarló kardgyára
Itthon a jószágunk marad csak praedára
Aki ott meg marad jutt itten halálra.

Aki ezt mint illik nem vészi szivére
Vissza fordult annak eszébe a vége (vére?)
Hazánkknak született hármass veszélyére
S tudom viszi Pluto Pokol közepére.

Achitofel¹ hajdan illy tanatsos vala
Sokra vezetettett a királ általa
Csapzi (!) tanátsáért hasznót tapasztala
Meg bolondult végre mint bolond meghala

Az illy tanats adók bár mind így járnának
Míg Édes Hazánkra több veszélt hoznának
Lennének virága az akasztó fának,
Ott parentálnanak a gyászos Hazának.

Kötöm már a Hazát ati szivetekre
Elet után számot adó lelketekre
Ugy vigyázzatok hát jó nemzetetekre
Hogy több nyomoruság ne szálljon ezekre.

Közlő: ÉCSY Ö. ISTVÁN.

¹ Dávid király rossz tanácsosa.